

זעומקו של מקרא

דברי עומק
בכרשת השבוע ובמועדים

כי-תצא

ה'תשפ"ה

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא כי תצא

ויש לשאול, מה טיבן של רוב מצוות אלו בפרשת כי-תצא, שאין להם לכאורה שייכות ליציאה למלחמה.

ויש לומר, כפי פירוש רש"י בתחילת הפרשה שבמלחמת הרשות הכתוב מדבר. ולא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. ובהתחבר שני הפירושים תהיה מובנה של המלחמה המתוארת מלחמת הרשות נגד יצר הרע. שהיא למעשה הופכת למלחמת חובה נגד יצר הרע הרוצה להפילנו דווקא במצוות הרשות. וממצוות הרשות דרכו סלולה להטותנו הדרך גם ממצוות החובה.

ואשר על כן, נקבצו באו לך כל המצוות המזדמנות שברובן הן מצוות רשות, לומר לך:

כי תצא למלחמתה של תורה, דע כי אתה נלחם לכבוש תורת חיים. אשר בכל עת וזמן ובכל מצב מאורחות החיים, נצבת התורה לימינך לנחותך בדרך, לידע המעשה הנכון אשר תעשה. כי ממנה תוצאות חיים. ואל יפתך יצרך לומר די לך במה שנתחייבת, ומה לך ולמצוות שלא נתחייבת בהן. כי בזה יש לך להילחם עמו מלחמת חובה על פיתויי הרשות.

כי-תצא

כי-תצא למלחמה על-איביך ונתנו' ה' אלהיך בידך ושבית שביו:
(כא, י')

מצוות מזדמנות

כי-תצא. בשימת לב, רב רובן של המצוות הנאמרות בפרשתנו הן מצוות **מזדמנות**. כלומר מצוות שאין חיוב לקיימן כל עוד לא הגיעו לפניך. ויש מהן מצוות רשות, ויש מהן שאתה רודפן להשיגן, ויש מהן שבאות לפניך באקראי, כביכול. ובידך לקיימן, אם תרצה בהן. ויש מהן שהן חובה משהגיעו לידך. ועל זאת תורה המלה **כי**, כלומר **כאשר**. כגון: **כי-תצא וראית, כי-תהליך לאיש שתי נשים, כי-תהיה לאיש בן סוחר ומוֹרֶה, כי יקרא קו-צפור, כי תבנה בית חדש, כי-יקח איש אשה, כי-ימצא איש, כי-תצא מחנה על-איביך ולשמך, כי-תדר גִּדְרִי, כי תבא פְּכָרִם רָעָה, כי תבא בקמת רָעָה, כי-יקח איש אשה חדשה, כי תקצר קצירך בשדה, כי תחבט גִּיתְךָ, כי תבצר פְּרִמֶךָ, ועוד כהנה וכהנה.**

לעומקו של מקרא כי תצא

נשאלים על ידי הסנהדרין, לאפוקי ממלחמת מצוה שביד המלך להחליט.

ולעומקו של מקרא ידרש על דרך המוסר: לעולם ילחם אדם בכל כוחו במושג "רשות". שלא יאמר אדם התורה התירה ויש לי רשות. שעל ידי כך יבוא להקל ראש בדברים הרבה.

וכמובא בפרקי אבות (א, י') **אל תתודע לרשות.** שעל דרך הפשט תכוון המשנה לרשות השוררת, מלשון שררה, שלא תמיד תיטיב עמך.

ועל דרך הדרש ידרש בזה אל תתודע למילה רשות. ומלחמה זאת עם היצר תיקרא **מלחמת הרשות.** שהיום יאמר לו יצה"ר **יש לך רשות** ובאמת יש לו, ומחר שוב יאמר לו יצה"ר **יש לך רשות** ובאמת אין לו, ויתיר לעצמו דברים האסורים.

לכן נאמר **ושבית שביו. ששכבאי** ששכב ממך את המילה רשות, שכב גם אותך להיות ברשותו של השכבאי, ומעתה יכול הוא לעשות בך כרצונו, עד אשר תשוב ותשכב אתה את רשותך ממנו, כדי שתהיה אתה ברשות עצמך, ולא כדי לעשות ככל

וכן ומובא בפרדס רימונים בשם ר' חיים ויטאל זי"ע:

ולכן גם מצוות שהנן בגדר רשות, או שאינן חלות על האדם אלא בהזדמנו, גם אותן יש לאדם להתאמץ ולהשתדל לרדף אחריהן לקימן לטובת השלמת תקון נשמתו בזה העולם.

ואשר על כן נתקבצו המצוות המזדמנות לפרשת כי תצא, לומר לך, כי תצא למלחמת התורה והמצוה, אל תנח ידך מן המזדמנו לך, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, ושכר מצוה מצוה, לתקן שרשה ושרשיך במקום עליון.

~~~~~

מלחמת הרשות

ושבית שביו

פי-תצא למלחמה על-אויביך ונתנו' ה' אליהך בידך ושבית שביו (כא, י')

פירש רש"י (פס' יא') **במלחמת הרשות** הכתוב מדבר. כלומר בפשט הדברים דיבר הכתוב במלחמה שבה

לעומקו של מקרא כי תצא

וְהִבֵּאתָה את תשובתך, כמביא
ביכורים לבית ה', אֶל-תְּרוּם בִּיתְךָ, אל
פְּנִימִיּוֹתְךָ שלא תהיה תשובה חיצונית
בלבד אלא גם פְּנִימִית.

או פֶּלֶךְ לדרך זו: מאי אֶל-תְּרוּם
בִּיתְךָ, לנהל את ביתך על פי דרך
התשובה שקבלת עליך.

וְגִלְתָּה אֶת-רֹאשֶׁהּ וְעִשְׂתָּה אֶת-
צִפְרָנֶיהָ הם הקליפות אשר נדבקו בך
בטרם תשובתך. עתה תסיר אותם
ממך, לכן נאמר בהמשך וְהִסְרִיהָ אֶת-
שׂוּמְלַת שְׂבִילָה מֵעֲלֶיהָ (פס' יג')
ומעתה תהיה התשובה לך ולחלקך כל
הימים.

^^^

וְשִׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ וְתִשְׁבִּי שְׁבִיּוֹ
על דרך לשון נופל על לשון ירמוז
לאלוהו התשבי, באשר וְשִׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ
הן אותיות וְתִשְׁבִּי שְׁבִיּוֹ.
הוא אליהו הנביא שְׁשׁוּבָה מן השבאי
הוא הסטרא אחרא, את כל התינוקות
שנשבו על ידו, ומחזירן בתשובה
לאביהן שבשמים, והרי השבים בכל

העולה על רוחך. אלא אדרבה, כדי
להילחם ברשות ולכלוא אותה לבלתי
תיסרך, ולבלתי הִתְנַדַּע אליה עוד.

^^^

על דרך הרמז וְשִׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ.
תרמוז הפרשה על חזרה בתשובה.
לכן נאמר וְשִׁבִיתָ. אל תקרי וְשִׁבִיתָ
אלא וְשִׁבִיתָ. כנאמר בפר' ניצבים
(ל,ב') וְשִׁבִיתָ עַד ה' אֶלְקֶיךָ עד
שתעשה תשובתו של הקב"ה, והיינו
שְׁבִיּוֹ. ולכן אמר ירח ימים הוא חדש
אלול כמובא באוה"ח הק', שבו
מתקבלת תשובתך ביותר. וְרִאִיתָ
בְּשִׁבְלָהּ, והתבוננת בדרך התשובה,
טעמת וראית כי התשובה היא יפת
תאר עד מאד, כאומרו (תהלים
לד,ט') טַעְמוֹ וְרֵאוּ כִּי-טוֹב ה'.

וְתִקְרָא התשובה אֶשֶׁת, נוטריקון אש
תורה, שהתשובה מתקבלת ביותר
כשהיא באה מאש תורה שיוקדת בך.
וְחִשְׁקָתָהּ בָּהּ, וגמרת בלבך שתהיה
תשובה זו לחלקך תמיד. זה שנאמר
וְלִקְחָתָהּ לָךְ לְאִשָּׁה.

לעומקו של מקרא כי תצא

גלעד כי אם מעט אנשים מן המיושבים בעיר כי כל השאר היו עם אספסוף לכך מעיד כי אליהו מן התושבים כך שמעתי מהר"י טרוט"י משם הר"י בה"ר יצחק ממלאוש. ע"כ לשון התוספות.

ובשימת לב, נרמז כינויו מהפסוק עצמו, שכן בפסוק הנ"ל מלכים א' פרק י"ז פס' א') כתיב מתשבי חסר וו', ויאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד. התשבי מתשבי כתיב. וכאמרו: התשבי מתשבי. וכבר נרמז שמו מימות עולם ושנות דור ודור, עת שלח נח את העורב מן התיבה, ונאמר שם: וישלח את-העורב ויצא וישב עד-יבשת המים מעל הארץ: (בראשית, ח, ז')

ופירש רש"י עד יבשת המים. פשוטו כמשמעו. אבל מדרש אגדה (ב"ר שם), מוכן היה העורב לשליחות אחרת, בעצירת גשמים בימי אליהו. עכ"ל.

ולית מילתא דלא רמיזא באורייתא, שהרי יבשת הן אותיות תשבי. כפיוט למוצאי שבת על אליהו הנביא: כלכלוהו העורבים ולא מת לשחת.

לב נשמתם יפת תאר עד מאד, ובדמעות טהרה יבכו בשובם לאביהם שבשמים ולכנסת ישראל אִמָּם נָרַח ימים עד ראש השנה ויום הכיפורים.

ועל דרך הצח יהיו כפסוק [שה"ש ד, יא'] נפת תטפנה שפתותיך כלה דבש וחלב פחת לשונך וריח שלמתך קריח לבנון: נופת תטפנה שפתותיהם בתפילה, כדבש מתיקות תורתם ויניקת חלב התחדשותם, כריח לבנון הוא בית מקדשם המלבין שלימות תשובתם על ידי אליהו הנביא משיב נפשם.

ולכן ירמוז הכתוב למה שאמר הנביא מלאכי ג, כג': הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב-אבות על-בנים ולב בנים על-אבותם. ואשר על כן, כל השבים נקראים על שם אליהו הנביא אליהו התשבי: ותשבי שבו.

ואמנם, נקרא אליהו התשבי על שהיה מתושבי גלעד ככתוב: (מלכים א' פרק י"ז פס' א') : ויאמר אליהו הנביא מתושבי גלעד, ואמרו תוספות [תענית ג.]. שלכך נקרא מתושבי גלעד לפי שהרגו ישראל אנשי יבש גלעד על מעשה פילגש בגבעה ולא נשאר ביבש

לעומקו של מקרא כי תצא

וְהָיִינוּ בָּהּ, אם במלחמת היצר דבר הכתוב, מדוע נקט מלחמת רשות. והרי לכאורה כנגד יצר הרע צריך לצאת למלחמת חובה ומלחמת חרמה, עד הכניעו כליל, ומדוע נקראה מלחמה זו עם היצר מלחמת רשות? **מלחמת מצוה** הוי ליה למימר!

ולעומקו של מקרא יש לומר כי מלחמת היצר נקראה מלחמת רשות כי נתן הבורא ית' ביד האדם את כח הבחירה, והיא הרשות האמורה בעניין. שיש לכל אדם רשות הבחירה בין יצר הטוב ליצר הרע. ומאחר ובחר האדם בטוב, מכאן ואילך חובה עליו לצאת למלחמה נגדו, להפוך מלחמת רשות זו למלחמת חובה ואף מלחמת חרמה.

^^^

בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין

מובא בברייתא (קידושין ל, עמ' ב') אמר להם הקב"ה לישראל בְּנֵי בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם

ועל דרך הרמז ירמוז לאלוהו אשר ישיב לבבות על בנים ורמז בעורב שתהיה התשובה עֲרֵבָה על השבים שישבו מאהבה, ערב משיח וערב תחיית המתים, כפי שנאמר בפסוק הנ"ל [מלאכי ג, כג']: הִנֵּה אֶנְכִי שֶׁלֵּם לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא.

ואשר על כן גם כאן נאמר: שלכן נקרא תשבי, על שם שְׂשׁוּבָה לב השבים בְּכָל לֵב, כנאמר: וְשָׁבִיתָ שְׁבוּךְ, וְשָׁבִיתָ אוֹתוֹת וּתְשׁוּבָה. שְׁבוּךְ, אוֹתוֹת שְׁבוּךְ לְקִיּוֹם וְהַשִּׁיב לֵב-אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל-אֲבוֹתָם.

^^^

וְלִקְחָתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה (פס' יא') פירש"י לפשוטו של מקרא לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע.

ועוד פירש רש"י: במלחמת הרשות הכתוב מדבר.

ומכאן יִדְרֹשׁ על דרך המוסר כי מלחמה זו שנקראת מלחמת הרשות היא המלחמה עם יצר הרע.

לעומקו של מקרא כי תצא

ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו שנא' **לפתח** חטאת רובץ. **בפתח בית המדרש** בצאתכם ממנו, כבר שם אתם נמסרים בידו.

ואשר על כן תדרש הפרשה **לעומקו** של מקרא **ללימוד התורה** הק' שהיא **תבלין ליצר הרע**. וכה תדרש:

כי-תצא למלחמה היא מלחמתה של תורה. **על-איביה** הם החבורה אתם אתה לומד. וקראם **איביה** כדאמר רבי חייא בר אבא (קידושין ל, עמ' ב) אפי' האב ובנו הרב ותלמידו **שעוסקין בתורה** נעשים **אויבים** זה את זה ואינם זזים משם עד שנעשים **אוהבים** זה את זה שנאמר {במדבר כא-יד} **על כן יאמר בספר מלחמת ה' את נהב בסופה** אל תקרי **בסופה** אלא **בסופה**.

וספר מלחמת ה', היא הגמרא, בה סדרו רבינא ורב אשי כל מחלוקות החכמים ותירוציהם.

ונתנו ה' אליה בנדף. אחר שתבקש ממי שהחכמה שלו, **ונתנו ה'** אלקיך, את **פירושו** של הלימוד **בנדף**.

נמסרים בידו שנאמר (בראשית ד, ז') **הלא אם-תיטיב שאת** [ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבץ ואליך תשוקתו ואתה תמשל-בו].

ולעומקו של מקרא, יש להבין כיצד למדה הגמרא מפסוק זה שהעוסק בתורה אינו נמסר בידי יצהר"ע: **אם-תיטיב** ירמוז על **התורה** שנקראת **טוב**. כאומרו כי לקח **טוב** נתתי לכם **תורתי** אל תעזבו. **שאת** ירמוז על התנשאות האדם לדרגה עליונה. וכאומרו: **אם-תיטיב** ותהיה עוסק **בתורה**, תהיה בדרגה של **שאת**, **שתתנשא מעל גבי יצר הרע**, ולא תימסר בידו.

או **כלף לדרך זו**: **מאי שאת**, אם תיטיב **במשא ומתן** בתורה הרי הוא היצר הרע נמסר בידך. **שכן שאת** הן אותיות: **משא ומתן**.

ועל דרך הצח, **שאת** הוא אותיות **אשת**, וירמוז **לאשת** יפת-תאמר, שהיא נסיון **היצר הרע**, והיא היא הדרשה, **שאם-תיטיב** בתורה, אף אם יהיה נסיון היצר הרע **כאשת** יפת-תאמר להטותך הדרך, לא יוכל לך, כי אתה בדרגה של **שאת**.

לעומקו של מקרא כי תצא

ביראת ה'", היא דרגת רוח הקדש,
לארך ימים.

ובאומרו וְאַחַר כֵּן, ירמוז לעת יפטר מן
העולם, תָּבוֹא אֵלֶיךָ וּבַעֲלִיתָהּ, שהיא
תקרא על שמך, ואתה תקרא בעל
הסוגיה, וְהִיתָה לְךָ לעת פקודה,
תתלווה אליך בעולמות עליונים וְהִיתָה
לְךָ לְאִשָּׁה לעת תחיית המתים.

וכדאמר ר' יוסי בן קסמא (פרקי
אבות פרק ו' משנה ט') שְׂבִשְׁעַת
פְּטִירְתּוֹ שֶׁל אָדָם אֵין מְלוּיִן לוֹ לְאָדָם
לֹא כֶסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אֲבָנִים טוֹבוֹת
וּמְרָגְלִיּוֹת, אֲלֵא תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
בְּלִבּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ו) בְּהִתְהַלֵּךְ
תִּנְחָה אֶתְךָ, בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ,
וְהִקִּיצוֹתָ הִיא תִּשְׁתַּחֲוֶה. בְּהִתְהַלֵּךְ
תִּנְחָה אֶתְךָ, בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּשִׁכְבְּךָ
תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ, בְּקֶבֶר, וְהִקִּיצוֹתָ הִיא
תִּשְׁתַּחֲוֶה, לְעוֹלָם הַבָּא.

^^^

וְשָׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ. מה שלקח ממך יצר
הרע שהפריע בלימודך, תשבּה ממנו
בחזרה על ידי השתדלותך ועיונך.

וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָה אִשָּׁת יֶפֶת-תָּאֵר,
כאשר תזכה לראות יפיה של הסוגיה,
וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ מְרֹב חֲשֶׁקךָ בה, וְלִקְחָתָּ
לְךָ לְאִשָּׁה תהיה הסוגיה כעצם
מעצמך, ובשר מבשרך והיא תהיה
לך לְחֶלְקֶךָ כפי תפילתך "ותן חלקנו
בתורתך". וְהִבְאֵתָהּ תביא את הסוגיה
כפי הבנתך אֶל-תוֹךְ בֵּיתְךָ, אל בית
המדרש.

וּגְלַחָה אֶת-רֵאשָׁה וְעָשְׂתָה אֶת-
צִפְרָנֶיהָ. ירמוז על דרך חזרת
הלימוד, שיהיה כבתחילת לימודך
מראשה ועד סופה. וְהִסִּירָהּ אֶת-
שְׂמֹלֶת שִׁבְיָהּ מֵעַלְיָהּ כאילו לא
שבית אותה כלל, ולא לְמַדְתָּה כלל
מעולם, ועל ידי כך תתישב הסוגיה
היטב בתוכך, שנאמר וַיִּשְׁכְּבָהּ
בְּבֵיתָהּ. וּבִכְתָּהּ אֶת-אֲבִיהָ וְאֶת-
אִמָּהּ שְׁמַעְתָּה אֵין היא עוד כביכול
נחלת הקב"ה והשכינה הק' לבד, כי לא
בְּשִׁמְיָם היא, אלא גם ובעיקר נחלתך
לעולמים. ואמר גֵּרַח יָמִים שעל ידי
כך תוכל להגיע לדרגת "וְהִרְיָחִי

לעומקו של מקרא כי תצא

ובשימת לב, מחלוקת היא (ביבמות מח.) על הפסוק **וַעֲשֵׂתָהּ אֶת-צִפְרָנֶיהָ**. ר' עקיבא אומר **תִּגְדְּלֶם ור'** אליעזר אומר **תִּקְצָצֶם**.

ואשר על כן יש לומר, שבכל מקום תירץ רש"י לשיטתו לפשוטו של מקרא **למען ירוץ הקורא בו**. כיצד: **בבראשית** פירש לפי ר' אליעזר שאמר **תִּקְצָצֶם**. תקנו על עמדו. **וב"כ תצא"**, פירש"י לפי ר' עקיבא שאמר **תִּגְדְּלֶם**, כדי שתתנוול.

או כלך לדרך זו, שבשניהם גם בבראשית וגם בפרשת כי תצא פירש רש"י לפי ר' עקיבא שאמר **תִּגְדְּלֶם**. ומה שפירש בבראשית על הרקיע **תִּקְנוּ עַל עַמְדוֹ הַיָּינוּ בַּמִּרְחָבִים**. **שֶׁגִּדְּלוּ לַרְקִיעַ בַּמִּרְחָבִים** [עד שאמר לעולם די] כפי מה שניתן היה לראות במתן תורה. וכפירוש רש"י על הפסוק (דברים, ד, לה) **אִתָּה הָרָאָה לְדַעַת פִּי ה'** הוא הָאֱלֹהִים **אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ**: כשנתן הקב"ה את התורה **פָּתַח לֵהֶם שִׁבְעָה רְקִיעִים**, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחיד.

תִּגְדְּלֶם או תִּקְצָצֶם

וַעֲשֵׂתָהּ אֶת-צִפְרָנֶיהָ (כא, יב')

פירש רש"י וַעֲשֵׂתָהּ - תִּגְדְּלֶם, כדי שתתנוול. **ולכאורה** נראה כסותר דברי עצמו, שכן בבראשית (א, ז') נראה מפירושו לכאורה **וַעֲשֵׂתָהּ - תִּקְצָצֶם**.

וכן פירש רש"י על הפסוק **וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרָקִיעַ: וַיַּעַשׂ - תִּקְנוּ עַל עַמְדוֹ**, והוא עשייתו, ומביא שם רש"י: **כמו: וַעֲשֵׂתָהּ אֶת-צִפְרָנֶיהָ**. ולכאורה כוונתו לפי זה **וַעֲשֵׂתָהּ - תִּקְצָצֶם**. שהעולם שָׁאף להתעצם ולהתרחב והקב"ה **אָמַר לַעֲוֹלָם דִּי וְאִשְׁרֵי עַל כֵּן נִקְרָא הַקַּב"ה א-ל שְׂדִי**. וכפי שפירש רש"י את דברי יעקב אבינו **לְאַחֵי יוֹסֵף (בראשית, מג, יד) וְאֵל שְׂדִי יִתֵּן לָכֶם רִחְמִים**, מי שאמר לעולם די, **יֹאמַר דִּי לְצִרּוּתִי**.

ויש ליתן טעם, מדוע רש"י פירש **וַעֲשֵׂתָהּ** בשני אופנים שונים שלכאורה סותרים זה את זה. שכן ב"כ תצא" פירש **תִּגְדְּלֶם**, ובבראשית עולה כביכול מפירושו: **תִּקְצָצֶם**.

לעומקו של מקרא כי תצא

[ויקרא יט, ב'] תהיו לשון עתיד פירוש אין הפסק למצוה זו, כי כל שער מהקדושה אשר יכנס, עדיין ישנו בגדר הכנסה שער אחר למעלה ממנו, כי אין שיעור להדרגות הקדושה המזומנת לכל הרוצה ליטול את השם.

ועל דרך המוסר, יש להוסיף ולומר, מה שגידלו ותקנו על עמזו במרחבים, רצונו לומר שכן תהיה שאיפתו של הירא שמים, ליראת שמים כמרחבי אין קץ.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי בהיות פרשת אשת יפת תאר מדברת כנגד יצר הרע, אלו שתי הדעות יכוונו לאופני המלחמה ביצר הרע. שלעתים יש לנהוג בדרך של תַּקְצִיצִים, ולעתים בגדר של תַּגְדִּילִים. ובהיות הצפרניים שאריות העור אשר נשל בעת החטא של אדם הראשון, [הזוה"ק ויקהל ר' ע"ב] ירמזון הדברים להנהגה הנכונה כנגד היצר הרע הרוצה להחטיאו. כיצד:

בראותו כי ירחק ממנו יצרו ואין הוא ממנה להכשילו, ינהג בדרך של תַּגְדִּילִים, והיינו לגדול בתורה וביראת שמים שיוכלו לעמוד כתריס בפני הפורענות. כשם שאמרו לא דברה

והיינו שגדלו במרחבים, וכמובא ב"נשמת כל חי" ושפתותינו [שבח] כמרחבי רקיע.

ועל דרך האמונה יש לומר שכאן גילה הכתוב את כל תַּקְף הבהירה בידי האדם. כפי שאמרו (ברכות, י עמ' א) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. שהיראת שמים היא בידי אדם.

והשווה רש"י את "וַעֲשֵׂתָהּ" של אשת יפת תאר ל"וַיַּעַשׂ" דרקיע, כאמרו: כשם שבדברים הגשמיים כאשת יפת תאר אם אין הקב"ה מתירה וְשֹׁאֵנָה באיסור כן בדברים הרוחניים בעניין יראת שמים, אם אין הקב"ה נותן היראת שמים בידי האדם בהיתר, ע"י בחירה, וְקִטְנָה האדם באיסור, ובקל יוכל להגיע לידי טעות של "אֲדַמָּה לעליון", ובמקום עֶקֶב עֲנָה וְיִרְאָה ה' יגיע לתועבת ה' פֶּלַגָּבָה לֵב (משלי טז-ה).

וכבר רמזה חכמים ליראה הפסולה באומרם לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. [ברכות פרק ב' משנה ח'].

אך מכיון שבחר האדם בחירתו הטובה להתקדש ולהיטהר, הרי יכול הוא גם יכול ליטול את השם, וכאור החיים הק' על הפסוק קִדְּשִׁים תִּהְיוּ:

לעומקו של מקרא כי תצא

כיוסף הצדיק שקיים בנפשו "וינס החוצה".

~~~~~

סמיכות הפרשיות לעניין יצר הרע

**כִּי תִהְיֶיךָ לְאִישׁ וְשָׂמִי נָשִׁים הָאֵמֶת
הָהוּבָה וְהָאֵמֶת שְׁנוּאָה וְיִלְדוּ לּוֹ
בָּנִים הָהוּבָה וְהַשְׁנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן
הַבְּכוֹר לְשְׁנוּאָה וְגו' (כא, טו').**

בטעם סמיכות הפרשיות מובא בדעת זקנים, כי **עבירה גוררת עבירה**. לקח אשת יפת תאר, מריבה בתוך ביתו והרי האהובה והשנואה. ומזה יצא בן סורר ומורה, והמתגלגל מזה כי יהיה באיש חטא משפט מות. והוא על דרך הפשט.

ולעומקו של מקרא יאמר, שנסמכו הפרשיות גם לענין מה שפירש רש"י באשת יפת תאר **שלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע**.

ואשר על כן ידרש: הָהוּבָה היא הנשמה הקדושה וכפי שנאמר בה (מיכה ז, ה') **מִשְׁכַּבְתָּ חֵיקָהּ שְׁמֶר פִּתְחֶיהָ**

תורה אלא כנגד יצר הרע. וכפי שדרשו [סוכה נב:]: פגע בכ מנוול זה, הוא היצה"ר משכחו לבית המדרש. ולכן נקרא היצה"ר מנוול. שאורג מצודתו כ"נול". ולבסוף **מְנוּלוֹ**. אף האדם יעשה כן ויענה **מְנוּל בְּאוֹלָתוֹ**, ויארוג לו מצודתו בבית המדרש. ויכוון לפירוש רש"י **תגדלם כדי שיתמנוול**.

ובראותו כי גמלה בלב יצר הרע להכשילו אע"פ שלקחו לבית המדרש וקרא ק"ש והוא אומרם אם נצחו מוטב ואם לאו - יזכיר לו יום המוות [ברכות ה.], וכדלקמן. ובעמדו על נפשו כנגד היצר ינהג בדרך של **תְּקַצֵּצִים**. שלא יתן ליצר הרע כל מעמד כנגדו ככתוב [תהלים קעט, ד'] **הֲנִי' צָדִיק קָצִץ עֲבוֹת רָשָׁעִים**. וכן הוא לשון נופל על לשון כאומרו: [ויקרא קדושים, כ, כג'] **וְאָקֵץ בָּם**. [ולא תלכלך בַּחֲקֵת הַגֹּי אֲשֶׁר-אֶנִּי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת-כָּל-אֱלֹהֵי עֲשׂוֹ וְאָקֵץ בָּם] וכפירוש רש"י שם: **וְאָקֵץ**. לשון **מיאוס**. שיתן בלבו למאוס בחמדת היצר.

ושתי הנהגות אלו מצאנו אצל יוסף הצדיק: לר' עקיבא שאמר **תְּגַדְלֵם** יהיה כיוסף הצדיק שפטפט ביצרו, ולר' אליעזר שאמר **תְּקַצֵּצֵם** יהיה

לעומקו של מקרא כי תצא

יצהר"ע שְׁנוּאָה. וסימנך, שְׁנוּאָה עם יו"ד שהוא בגימ' עשר, שְׁנוּאָה עם ו' שהוא בגימטריה' שש. שהותש כח היצה"רע ע"י יצה"ט שנוולד.

ועוד על דרך הצח, אל תקרי שְׁנוּאָה אלא שְׁהִנְיָאָה. שהניאה את האהובה מבעלה. או פֶּלֶךְ לדרך זו שְׁהִנְיָאָה. [עם מפיק בה"א]. שהבכור שהיה לשניאה, הניא אותה, את האהובה מבעלה.

ועוד, לעומקו של מקרא, לא יוכל לִבְכֹּר אֶת בֶּן הָאֵהוּבָה על פְּנֵי בֶן הַשְּׁנוּאָה הַבְּכֹר כוונתו שלא יתן לו ליצר הטוב חשיבות, כל עוד לא גירשו ליצר הרע. וכפי שאמרו ולעבדו בכל לבבך, בשני יצירך.

וזה שממשיך הכתוב פֶּלֶאֱת-הַבְּכֹר בֶּן-הַשְּׁנוּאָה לִבְכֹּר לֵאמֹר לֹא פִי שְׁנִים בְּכָל אֲשֶׁר-יִמָּצֵא לוֹ וגו'. (כג, יז)

על פי הנ"ל שמכוונים הדברים כנגד היצר הטוב והיצר הרע, יש ליתן טעם מאי יִפִּיר.

ויש לומר, לעומקו של מקרא, מאי יִפִּיר, לִבְכֹּר את ערמתו של היצהר"ע, לֵאמֹר לוֹ, למתגבר על יצר הרע, פִּי

פִּיך ופִּירש"י שם מְשַׁכְכֶת חֵיקְךְ נשמתך. וְהַשְּׁנוּאָה היא הרוח הרעה מסטרא אחרא מצד היצר הרע, ומתנשאת ומושלת גם בו וגם באהובה. ועל כן נקראת שְׁנוּאָה שמתנשאת. ומשנער מבטן אמו היא עמו, ככתוב לפתח חטאת רובץ. ויִלְדוּ-לוֹ בָנִים הם המעשים שלו ופירותיהם. וְהָיָה הַבֶּן הַבְּכֹר לַשְּׁנוּאָה. כי היא עמו מימי ילדותו ויצר הרע שולט בו מנעוריו. ועל כן מעשיו מעשי הנעורים הם פרי האשה הַשְּׁנוּאָה, ולכן גם נסמכת הפרשה לבן סורר ומורה הוא היצר הרע הוא בן השניאה.

ועוד יש ליתן טעם מדוע הַשְּׁנוּאָה תקרא גם שְׁנוּאָה. ויש לפתור על פי מה שאמרו יצה"ר אימת נכנס באדם, משעת לידתו, שנאמר לפתח חטאת רובץ, ויצר הטוב אימת נולד באדם משעה שנהיה בן שלש עשרה למצוות.

ומעתה, כל זמן שיצה"ר לבדו אצל הנער, עד היותו לאיש, יקרא יצהר"ע שְׁנוּאָה. והוא נקרא הבכור, זה שאמר הכתוב והיה הבן הבכור לַשְּׁנוּאָה. ומשנולד היצר הטוב בנער בעת היותו לאיש, הותש יצהר"ע מעט, ויקרא

לעומקו של מקרא כי תצא

יִזְכּוֹר לוֹ יוֹם הַמִּיתָה. שנאמר
וְנָדְמוּ סֵלָה. וּפִירַשׁ רַשׁ"י וְנָדְמוּ סֵלָה
יום הדומיה הוא יום המות שהוא

דומיה עולמית. **ובזה** ינצחו ודאי ליצר
הרע.

וְהָיִינוּ בָּהּ, מה יש בהזכרת יום המות
שבזה ינוצח ודאי היצר הרע. והרי זו
משאת "נפשו" של היצר הרע להפילו
לקרבנו עד אשר יראה השחת ח"ו.
וכפי שאמר ריש לקיש [ב"ב ט"ז.] הוא
שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות.
אם כן כיצד ינצחו בהזכירו לו יום
המות?!

ויש לומר, שכל זמן חיותו של האדם
יצר הרע אחוז בו ואינו מרפה ממנו.
שזה כל תכליתו **להפריעו ולהטרידו.**
ומיום המות ואילך לא יוכל עוד לקיים
יעודו בו. ועוד, כפי הכתוב בספרים
הק' כאשר הבשר מרקב בקבר, רק אז
אין ליצר הרע אחיזה בו. לכן יטרידהו
יצר הרע **עד המיתה ולא עד בכלל.**
שהרי אז הוא עובר ובטל אצל אדם זה
עולמית.

ומה שאמר ריש לקיש הוא שטן הוא
יצר הרע הוא מלאך המוות שזו
תכליתו להורגו, כוונתו לומר **בלא**

שָׁנִים מכוחותיו במלחמתו נגדו, **כִּי-**
הוא רַאשִׁית אָנוּ, כי הוא, היצר הרע,
רַאשִׁית אָנוּ, שנכנס באדם עם לידתו,
והוא גדול מיצר הטוב ב"ג שנה. שכן
רק בהיותו לאיש בגיל י"ג שנה, נולד
בו באדם יצר הטוב. וזה שממשיך
הכתוב **בְּכָל אֲשֶׁר-יִמָּצָא לוֹ** (כג, יז)

כאן רמז הכתוב **בָּמָה** ינתן לַיֵּצֶר
הטוב כח **כִּי שָׁנִים** להתגבר על יצר
הרע. **שיזכיר לו יום המות.** כי כן
ירמזון אליו מִלֵּא **בְּכָל אֲשֶׁר-יִמָּצָא**
לוֹ, על יום המות, כדאמר רב נחמן בר
יצחק [מסכת ברכות דף ח' עמ' א'] על
הפסוק **עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חָסִיד אֱלֹהֵי**
לֵעֵת מָצָא (תהלים, לבו), **מֵאִי לֵעֵת**
מָצָא. לֵעֵת מָצָא זֶה יוֹם הַמִּיתָה
שנאמר **לְמֹנֹת תּוֹצְאוֹת.** (תהלים
סח, כא). הכי נמי, **יִדְרֹשׁ יִמָּצָא לוֹ**
שיזכיר לו יום המות.

כמובא במסכת ברכות דף ה' עמ' א'
א"ר לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש
לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר
הרע [כלומר ילחם בו]. שנאמר
{תהילים ד-ה} **רָגֵזוּ וְאַל-תִּהְיֶינָהוּ אִם**
נצחו **מוֹטָב** ואם לאו יעסוק בתורה
שנאמר **אֲמָרוּ בְּלִבְכֶּם אִם נִצַּחוּ מוֹטָב**
ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר
עַל-מִשְׁכַּבְכֶּם אִם נִצַּחוּ מוֹטָב ואם לאו

לעומקו של מקרא כי תצא

ולעומקו של מקרא יאמר: תקנו חז"ל ובורא את "הכל" במקום ובורא רע, כי "הכל" הוא יצר הרע הנמצא בכל.

וכמאמר חז"ל (קדושין מ') בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. והתורה נבראה תתקע"ד דורות לפני בריאת העולם (זבחים קטז), וכמובא (בזוהר הק' תרומה קס"א א') הסתכל הקב"ה באוריינתא וברא עלמא, שהתורה היא תכנית העולם ועל פיה נברא. יוצא איפוא שהיצר הרע הוא בסיס לתכנית העולם ולבריאתו על פי התורה. רק האדם מצווה להכניע היצר ולנתב אותו לדברים מועילים וטובים וכפי שאמרו [ברכות נד. בכל לבבך - בשני יצריך. שאם לא יצר הרע אין אדם בונה ביתו ונושא אשה ומקים דורות ומתפרנס ואוכל וכו'], אלא מכניע את יצר הרע ומשעבדו לטוב.

רק במותו לא יקחהו עמו כי במותו הוא נפרד ממנו כנ"ל, ואז נפרדות הדרכים עד עת התקומה היא תחיית המתים. שאז יקומו וירננו שוכני עפר, יקומו וירננו יהיו ננערים מן היצר הרע. ככתוב (תהלים צב, טו) **דְּשָׁנִים וְרַעְנָנִים יִהְיוּ. וַיְדַרְשׁ: וְרַעְנָנִים וּמִן הָרַע הֵם נִנְעָרִים.** לכן נאמר (תהלים מט, יח) **כִּי לֹא בְּמוֹתוֹ יִקַּח הַפֶּל.**

עשה תשובה. אבל בעשה תשובה שוב אין יצר הרע רוצה לעזבו. ולכן יזכיר לו יום המות, הוא היום שאין לו בו שליטה על האדם.

ועוד יאמר, **בהיות האדם** מזכיר לו ליצר הרע את יום המוות הרי הוא כבר בדרגת תשובה, וממילא בזה הוא מנצחו.

ובמסכת ברכות יא עמ' ב' תקנו חז"ל לומר בתפילת יוצר: יוצר אור ובורא חֲשֵׁךְ עֲשֵׂה שְׁלֹם ובורא את הכל. וכבר העירו בגמרא, שהרי לא כך כתוב (ישעיהו מה, ז). **אלא, יוצר אור ובורא חֲשֵׁךְ עֲשֵׂה שְׁלֹם ובורא רע ותירצו שנקט לישנא מעליא.** ושינו הכתוב לומר במקום ובורא רע ובורא את הכל.

ויש לבאר מנין לקחו חז"ל לשנות מ"רע" דווקא ל"הכל". והרי אפשר לכתוב לישנא מעליא ולשנות כמתבקש מבחינת הלשון מ"רע" ל"טוב". כעין: יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא טוב. **ובשימת לב** יש לומר שפיל לסיפא דקרא. שנאמר בהמשך הפסוק [ישעיהו מה, ז]: יוצר אור ובורא חֲשֵׁךְ עֲשֵׂה שְׁלֹם ובורא רע אֲנִי יְהוָה עֲשֵׂה כָל-אֱלֹהִים.

לעומקו של מקרא כי תצא

להכניעו להיות כמי שאינו. ואכן, אם יכנע לו האדם בזה, להיות כאין וכאפס, הרי בזה הכריעו ליצר הרע. ובזה דומה לעמלק שנאמר בו ראשית גוים עמלק, ואחריתו עדי אובד. שאם ישמע לעמלק להיות קרך בדרך, קר לעבירות, הרי בזה נצחו לעמלק שרוצה שנתקרב במצוות. וכן בזה נצחו ליצר הרע שרוצה להפכנו לכאין ואפס בתורה ומצוות ולהיות כאינו, והאדם השלם אכן נהיה כאינו אך במידות וענוה, והוא כגוזלו ליצר הרע ולעמלק ככתוב וַיִּגְזַל אֶת הַתְּנִיחַ מִיַּד הַמִּצְרִי וַיִּתְּנֶהוּ בַתְּנִיחוֹ (שמואל ב, כג, כא). וזה שאמר הכתוב לו משפט הבכורה, לו משפט הדין והגבורה, וליצר הטוב החסד שיתגבר על הגבורה. כנאמר [תהלים קיז, ב'] פִּי גָבַר עָלַיִנוּ חֶסֶד.

ועל דרך הצח: ליצר הרע משפט הַבְּכֻרָה וליצר הטוב חסד הברכה. ושלש אותיות יעידו: בְּכֻרָה פָּרָה, ברכה רָפָה. כי הַבְּכֻרָה ניתנה ליצר הרע שבו נאמר [תהלים ז, טז'] בֹּרַךְ פָּרָה וַיִּתְּנֶהוּ וַיִּפֹּל בְּשַׁחַת וַיִּפְעַל. ואילו הברכה ניתנה ליצר הטוב שנאמר בו לשון רכה. ככתוב [משלי, טו, א'] מַעֲנֶה רֵךְ יִשְׁיב חֶמָּה.

כלומר **במותו** לא יקח אתו את היצה"רע, הנקרא כל.

וזה שנאמר טוב שם משמן טוב ויום המות מיום היוולדו. וְהַיּוֹנִין פָּה, מה טוב ביום המות יותר מיום היוולדו? אלא כנ"ל, **שביום היוולדו** ישלוט יצרו הרע, **וביום מותו** ישוב השלטון **ליצרו הטוב.** ונאמר בקהלת (ח, ח') **וְאִין שְׁלֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת.** בפשט הדברים שביום המות האדם מאבד את שליטתו שהיתה לו בחייו בתחומי החיים השונים.

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר כנ"ל שביום המות אין שלטון ליצר הרע על האדם. רק בימי חיותו יוכל לשלוט בו היצר הרע אם לא עשה תשובה. ובעשה תשובה הרי הוא בדרגה של מעין עולם הבא כיום תחיית המתים שאין ליצר הרע כל שליטה בו.

וזה שאמר הכתוב **כי-הוא ראשית אִנּוּ. ועל דרך אל תקרי. אל תקרי אִנּוּ אלא אִינוּ.** שהקב"ה טבע בבריאה שיהיה היצר הרע ראשית אִינוּ מנעוריו, כדי להכניע את האדם שיהיה **"אינו"**. שמראשית יהיה האדם כאינו. וזה לטוב לו כל הימים אשר הוא חי על פני האדמה, שינסה ליצר הרע

לעומקו של מקרא כי תצא

וּרְגָמָהּ. והוא לשון גרמא. שהיה
בְּאֲבָנִים. שהיה נים בא"ב אותיות
התורה, שרק היא יכולה להציל מיצר
הרע. וכאשר תעסוק בא"ב כלו'
בתורה שניתנה בכ"ב אותיות בלא
נים, אז תוכל להמית אותו, את היצר
הרע מקרבך. כדרך שאמרו מת
באהלה של תורה.

וְהָיִינוּ בָּהּ, מאי מת באהלה של
תורה. מי הוא זה שמת. אם האדם
עצמו הרי כבר נאמר וחי בהם.
שהתורה מחייה את בעליה. אלא על
כרחך היצר הרע הוא זה שמת
באהלה של תורה. אדם כי ימות, יכנס
לאהל התורה ויחיה, ואז ימות היצר
הרע שלו, ויחיה האדם. ועל ידי כך
ובעֶרְתָּ הָרַע מִקֶּרְבְּךָ. ובעֶרְתָּ את
בְּעֶרְתָּ הַיֵּצֶר הָרַע מִקֶּרְבְּךָ. וכל ישראל
יִשְׁמְעוּ וַיֵּרְאוּ, כל הישר עם הא-ל,
יִשְׁמְעוּ תוקף מלחמה זו וַיֵּרְאוּ.
שתהיה יראת ה' על פניהם, לְבִלְתִּי
יִחָטְאוּ.

~~~~~

ואשר על כן נסמכו הפרשיות
לְבִן סוֹרֵר וּמוֹרֶה (כא, יח'). הוא בן
השניאה. וכנ"ל, הוא היצר הרע.
ונקרא סוֹרֵר וּמוֹרֶה, כי תפקידו להסיר
את היצר הטוב מן הדרך ולהורות לו
את הדרך אשר הוא רוצה שילך בה.
ולכן נקרא בן, כי הוא פרי המעשים
הרעים שאין תְּבִינָה סובלתם. ומעתה
ממשיך הכתוב לתאר דרכו של יצר
הרע:

אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹלָנוּ (כא, כ'). כי זה
דרכו של יצר הרע, לא רק שאיננו
שומע בקולנו אלא אדרבה אף רוצה
שאנו נשמע בקולו. זוֹלָל וְסָבָא.
שאין לו גבולות וככל שתתן לו ירצה
יותר. וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ
וְאֶל-שְׁעֵר מִקְמוֹ יִרְמוּז לַעֲרִירִין
קְדֻשִׁין, מלאכים קדושים. שיש לך
להתפלל על הדבר עד שהמלאכים
הקדושים יביאו תפילתך לפני שְׁעֵר
מִקְמוֹ של עולם, הוא שער השמים.
ומעתה יתאר הכתוב מה גרם לו לבן
סורר ומורה להישמע ליצר הרע שגם
הוא נקרא סורר ומורה: וּרְגָמָהּ כָּל
אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וְנָתַתָּ וּבְעֶרְתָּ
הָרַע מִקֶּרְבְּךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ
וַיֵּרְאוּ (כא, כא)

לעומקו של מקרא כי תצא

בהעדרם תלקה גם הנפש האלקית. ויעוד, שחמורו הוא החומריות שבו, וְשִׁמְלָתוֹ היא הרוחניות שמשלימה בו את חומריותו. וזה נרמז בפסוק לְחִמְרוֹ לְשִׁמְלָתוֹ. אל תקרא לְשִׁמְלָתוֹ אלא לשלימותו. לא תוכל להתעלם, כי אם תתעלם, יתעלם המתעלם. ואם לא תתעלם לא יתעלם המתעלם. לכך אמר ומצאתה. ומצאת ה'. ומצאתה לשכינה הקדושה, הנעלם מכל חי פרט למי שאינו מתעלם מן החי.

^^^

תָּמֹר אָחִיךָ או שוֹרוֹ

לא תִּרְאֶה אֶת תָּמֹר אָחִיךָ או שוֹרוֹ נָפְלִים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלְמָה מֵהֶם הֶקֶם תִּקִּים עִמּוֹ: (כב,ד')

על דרך המשל והנמשל, חמורו הם החיים הגשמיים, החומריים. שורו הם החיים הרוחניים. שור מלשון שור. הבט וראה. וזו ראייה רוחנית. ורמז בזה שכשם שמצוה לעזור בחומריות כן מצוה לעזור ברוחניות. הקם תקים עמו. ומידה כנגד מידה. כשם שתקים אותו, הקב"ה יקים גם אותך ברוחניות עמו. לכן נאמר הקם תקים עמו. עמו באותה תקומה רוחנית.

נִדְחִים וְהִתְעַלְמָה

לא תִּרְאֶה אֶת שוֹר אָחִיךָ או אֶת שִׁוֵּי נִדְחִים וְהִתְעַלְמָה וְגו' (כב,א')

לעומקו של מקרא, תרמוז הפרשה על קירוב הבריות לאביהם שבשמים. שור אחיך הם המצוות החמורות, ושיו הן המצוות הקלות. נידחים שאינם מקוימים בידו. הָשֵׁב תְּשִׁיבָם, השיבם לאחיק להיות מקוימים בידו, כלומר העמידהו על טעותו. כי לא רחוק הוא ויתרצה לקיימם. ואם לא קרוב אָחִיךָ אֵלֶיךָ, אלא רחוק שנתנכרו מעשיו, ולא יקבל תוכחתך, נֶאֱסַפְתּוּ אֶל תּוֹף בֵּיתְךָ. עליך לקרבו ויהיה עמך עד שיהיה במדריגתך, ואז נִהְיֶיבָתוּ לוֹ. תשיבהו בתשובה שלימה לקיים קלות כבחמורות, לו, להיות אחד מתוך ל"ו צדיקים שבדור.

^^^

לְחִמְרוֹ לְשִׁמְלָתוֹ

וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ. (כב,ג')

לְחִמְרוֹ לְשִׁמְלָתוֹ. הם הנפש הבהמית ומלבושיה. וְכֵן תַּעֲשֶׂה לתקנם. כי

לעומקו של מקרא כי תצא

אלא בא ללמדנו, שאין מציאות של מקרה בעולמו של הקב"ה, אלא הכל מזדמן על ידי קורא הדורות מראש, לכן נאמר כי יקרא.

וכדאמר רבי בפרקי אבות (פרק ב' משנה א') וְכָל מַעֲשֵׂיךָ בְּסֵפֶר נִכְתָּבִין. בפשט הדברים התכוון רבי לומר שכל מעשיך יהיו נכתבין בספר, לכן אל תבא לידי עבירה.

ולעומקו של מקרא נאמר, כל מעשיך, גם אלו שעדיין לא עשיתם, הרי הם כתובים לפניו בספר הנסיונות שלך, וכאשר יקרא בספרך, על ידי השר הממונה עליך מלמעלה, או אז יזדמן לפניך הכתוב למציאות. ואע"פ שהרשות נתונה הרי הכל צפוי לפניו, ככתוב בספר. ואשר על כן נאמר כי יקרא.

וכגון, כי יקרא בספרך: קן-צפור לפניך! נתונה בידך הרשות לשלח את האם או לקחתה. ועל ידי קיום המצוה לשלח את האם ולקחת רק את הבנים - בזה הוא משלים את חלקו בספר הנסיונות שלו הנקרא על ידי קורא הדורות מראש.

ועל דרך הרמז והסוד, הקם הוא שם ק' מתוך ע"ב שמות היוצאים מג' פסוקים ויסע ויבא ויט שבפר' בשלח, ולפי שהוא מִכָּנֹן [על פי הזוה"ק] למילה ולעבדו שבק"ש בפרשת והיה אם שמע, בזה ירמוז לך הכתוב, כי בעבודתך זו להקים ולקיים את זולתך ברוחניות כבחומריות, בזה ימליץ עליך טוב המלאך הקם. וכביכול אלו דברי המלאך הקם להקב"ה, הקם תקים, הקמות הרבה, חומריות ורוחניות כאחד, למי שקיים עם חבריו הקם תקים עמו.

~~~~~

פי יקרא - פי יקרה

פי יקרא קן-צפור | לפניך בדרך בבל-עץ | או על-הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על-האפרחים או על-הביצים לא-תקח האם על-הבנים: שלח תשלח את-האם ואת-הבנים תקח-לך למען ייטב לך והארכת ימים. (כב, ו'-ז')

על דרך המוסר והאמונה, הכתוב אומר כי יקרא, באל"ף. לכאורה היה לו לומר כי יקרה, בה"א, לשון מקרה.

לעומקו של מקרא כי תצא

וזרע זרעו עד עולם, ליום שכולו ארוך
לחיי העולמים.

ועל דרך הצח, לכן נסמכה מצות
מעקה למצות שילוח הקן, **וכאמרו:**
דאגת לשלי, אדאג לשלך. בְּשִׁלְחָךְ
את הקן, קִרְבָּתְךָ בִּנְיָן בית המקדש, לכן
אבנה לך בית חדש. זה שכתוב בפסוק
הבא: **כִּי תִבְנֶה בֵּית חֲדָשׁ.**

^^^

מעקה לגגך

**כִּי תִבְנֶה בֵּית חֲדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעְקָה
לִגְגְּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ:**
(כב, ח')

על דרך הרמז, תרמוז מצות המעקה
על דרך לימוד התורה:

כִּי תִבְנֶה מלשון התבוננות. **בֵּית חֲדָשׁ**
היא סוגיה חדשה. **לִגְגְּךָ** תתבונן
ותראה מהו הגג אשר אליה מגיעה
הסוגיה, כלומר מה תכליתה ולאיזה
מסקנה היא מבקשת להגיע, **וְעָשִׂיתָ
מַעְקָה לִגְגְּךָ,** לתכלית זאת עליך
לעשות מעקה. שהוא גדר בטיחות של
המסקנה שהיא תעמוד בכל הקושיות

כמו כן כאן בעניין שילוח הקן. אף כי
יִקְרָה ויזדמן לך קן צפור בלשון מקרה,
דע כי **קורא** הדורות מראש זימן לך
את שילוח הקן, כדי לתקן בה התיקון
הנצרך, ואינו על דרך המקרה. לכן
כתיב כי **כִּי יִקְרָא** ולא **כִּי יִקְרָה**.

ועל דרך הרמז, תרמוז הפרשה
לתפילת יעקב לפני פגשו את עשו,
באמרו: (בראשית לב, יב'-יג') **הַצִּילֵנִי נָא
מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי יָרָא אֲנֹכִי אֹתוֹ פֶּן
יָבוֹא וְהַכָּה אֹתִי כִּי יָרָא אֲנִי עָלֵי הַמָּוֶת:**
הזכיר כביכול לקב"ה מצות שילוח
הקן, שנאמר בה **לֹא-תִקַּח הָאָם
עַל-הַבָּנִים.** והתכוון בזה **לשַׁרְשֵׁשׁ
המצוה על דרך הסוד,** שהצפור תעוף
אל קוֹנֶהָ, ותקונן על קִינָהּ, להזכיר
לפניו גלות בניו, **שִׁפְגִּינָה** אין עמם
השכינה עֲלֵימוֹ לְגוֹנְנָהּ, וַיִּשְׁמַע שׁוֹכֵן
מְעוֹנָהּ את מִשְׁק כִּנְפֵי הַיּוֹנָה וְהִמְנִית
קוֹלָהּ, וימהר ויחיש לנו קוץ הגאולה.

וזה שהמשיך יעקב בתפילתו: **וְאֵתָה
אִמְרָתְּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְשָׁמְתִי אֶת
זַרְעֲךָ בְּחוּל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסְפָּר מְרֹב.**
ואשר על כן אמר בשכר מצווה זו,
לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וְהִאֲרַכְתָּ יָמַי. וכשם
שהיטבתי עם יעקב כן איטיב עם זרעו

לעומקו של מקרא כי תצא

באשר ירמזון אֶלֶין מְלִיא לַמַּפְלַת הַמֶּן.
באשר הַמֶּן, ראוי הוא ליפול מששת ימי בראשית. ונרמז במלים "הַמֶּן העֵץ" שבששת ימי בראשית. וזה שאמרה זרש אשתו להַמֶּן בן המדתא האגגי: **"אם מְזַרַע הַיְּהוּדִים מְרַדְּכִי אֲשֶׁר הַחֲלוּת לְנַפֵּל לְפָנָיו לֹא תוּכַל לוֹ כִּי נָפֹל תִּפּוֹל לְפָנָיו"** (אסתר, ו, יג).

אֲשֶׁר הַחֲלוּת. מששת ימי בראשית, אז כבר הַחֲלוּת. שמאז כבר היה נכון הַמֶּן ליפול מאיגרא רמא של יצר הרע של גבהות וגאות לבו, אם לא ישים מעקה לגגו. ונרמז במלה גג"ך ר"ת גבהות גאותך.

והַמֶּן לא רק שלא עשה מעקה וגדר לגגו, אלא הגביה גגו למרומי גאותו. **ואשר על כן מַעֲקָה לְגַגְךָ** בהיפוך אותיות הוא העמלק גגך. וזה שדרשו חז"ל ששפכה בתו שופכין מהגג. כי אין לך תועבה גדולה יותר מן הגאווה. והפילה עצמה מן הגג, שאין תקומה לפני גבהות הלב.

ועוד, שמתחילת בריאתו של הַמֶּן חתום הוא בשם אבותיו המדתא האגגי. כי מדתו היא הגג. גאותו גבוהה כגג על ראש המגדל. עד לאבות אבותיו. וזקיננו עֲשׂוֹ רְמוֹז בּוֹ: שנאמר ועשית. ועשי'ת מעק"ה לגג"ך

ולא יפול הנופל ממנו. ועל כך ירמוז הנופל, כפי שדרש רבה בר רב הונא מאי דכתיב {ישעיה ג-ו} וְהִמְקַשְׁלָה הַזֹּאת פֶּסֶת יָדָךְ שֶׁאֵין אָדָם עוֹמֵד עַל דְּבַר תּוֹרָה אֲלֵא אִם כֵּן נִכְשַׁל בָּהֶן.

או פֶּלֶךְ לְדֶרֶךְ זֶה שֶׁמַּעֲקָה הוא לשון עקה צוקה, שצריך להתייגע ולהתייטר כדי להגיע אל הגג, אל תכלית שלימות ההבנה בסוגיה.

ולא תשים דמים בְּבֵיתְךָ, דמים לשון ממונות, כי את בניין הסוגיה שלך אי אפשר להשיג על ידי ממון, אלא ביגיעה, כי בלא יגיעה יפול הנופל ממנו.

ולכן, משום שמועד הוא כל תלמיד לנפילה נאמר מעקה, כי הוא ההכנה הנדרשת, הגדרים והכללים הנכונים להגיע אל המסקנה בראש הגג.

^^^

כִּי יִפֹּל הַנּוֹפֵל

פירש"י: ראוי הוא ליפול מששת ימי בראשית. וליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא.

לעומקו של מקרא כי תצא

זרעו של עמלק, שהן אותיות העמל"ק, גִּלְגָּל ירמוז למלך שהוא מעל כולם, כגג הזה שהוא בראש הבניין.

או פֶּלֶף לדרך זו, וְלֹא-תִשָּׂים דָּמִים בְּבִיתְךָ ירמוז למצות המלך שנאמר שום תשים עליך מלך, ואזהרה שלא יקנה המלכות בדמים היינו בכסף, וכן אזהרה לכהן גדול שלא יקנה הכהונה בדמים, כִּי-יָפֵל הַנָּפֵל מִמֶּנּוּ ולא יגמרו כהונתם.

ועל דרך הצת, גִּלְגָּל בגימטרי' כ"ו שהוא גימטריה של **שם הוי"ה**, וירמוז לשבועת ה' שאין ה' שלם ואין הכסא שלם עד שיכרית זרעו של עמלק, ככתוב (שמות יז, טז) וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כָּס יְהוָה מִלְחָמָה לִיהוָה בְּעַמְלֶק מִדֶּרֶד דֶּר.

עוד ירמוז למעלת התשובה בחדש אלול ונרמז במלים כִּי תִבְנֶה בֵּית חֶדֶשׁ. כִּי בגימטריה שלשים וירמוז לימי חדש אלול, תִּבְנֶה ירמוז להתבוננות בחובת האדם בעולמו, היא מעשה התשובה, בֵּית ירמוז לחזרה בתשובה, היא ביתו ומעוזו של השב בכל לבו, חֶדֶשׁ ירמוז לשנה החדשה אשר בפתח, וְעִשִּׂית

בהיפוך אותיות הוא: עֲשֹׂו יתגלגל ממעקד.

ואשר על כן כתוב בכתיב מלא עם שני ווים: **נָפֹל תָּפֹל**. כי הו"י יורה על השגחת ה' בעולם, כי הקב"ה הכין עלייתו, והפילו מרום מדריגתו כדכתיב (משלי טז, יח) **לִפְנֵי שָׂכָר גָּאוֹן וְלִפְנֵי כְשָׁלוֹן גְּבוּה רֹות**. וכן נאמר על עשו בנבואת עובדיה [א, ג-ד]: וְדוֹן לְבָךְ הַשִּׁיאֶךָ שָׁכְנִי בְּחִגְוִי סָלַע מְרוֹם שְׁבָתוֹ אָמַר בְּלִבּוֹ מִי יֵרְדְנִי אֶרֶץ. **אם תִּגְבִּיהַ כְּנֶשֶׁר וְאִם בֵּין כּוֹכָבִים שָׁיִם קָנָה מִשָּׁם אוֹרִידָה נָאִם ה'.**

~~~~~

ועוד על דרך הרמז, כִּי תִבְנֶה בֵּית חֶדֶשׁ וְעִשִּׂית מַעֲקָה לַגִּלְגָּל

ירמוז הכתוב לג' מצוות שנצטוינו בבואנו לארץ. כלשון הספרי:

ג' מצוות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק.

כִּי תִבְנֶה בֵּית חֶדֶשׁ ירמוז לבנין בית המקדש. **מַעֲקָה ל'** - ירמוז להכרית

לעומקו של מקרא כי תצא

וכבר תירץ השפתי חכמים שרש"י חילק הפסוק לשניים, ורצה לומר שני הדברים. באומרו **על-דָּבָר** יתכוון **לעצה** שיעצו להחטיאם כלשון הספרי, ויפרש **על-דָּבָר** מלשון דיבור.

ועוד סיבה המפורשת בפסוק **אֲשֶׁר לֹא-קִדְּמוּ אֶתְכֶם בְּלֶחֶם וּבְמָיִם**.

ולעומקו של מקרא ירמזון הדברים למה שנאמר בספרי המוסר "אחרי הפעולות נמשכות הלבבות",

ואשר על כן נצטוינו להתרחק מבעלי המידות הלא טובות, כעמון ומואב, ולדבוק בדרך הטובה, כפי ששאל ר' יוחנן בן זכאי לתלמידיו [פרקי אבות פרק ב משנה ט] **אָמַר לָהֶם, צֵאוּ וּרְאוּ אִיזוֹהִי דֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּדְבֹּק בָּהּ הָאָדָם וְכו'.** רבי אֶלְעָזָר אָמַר, **לֵב טוֹב.** אָמַר לָהֶם, רֹאֵה אֲנִי אֶת דְּבָרִי אֶלְעָזָר בֶּן עֶרְךָ מְדַבְּרִיכֶם, שֶׁבִּקְלָל דְּבָרָיו דְּבָרֵיכֶם.

^^^^

מַעֲקָה לִגְגָּךְ כדי לא ליפול חזרה לעבירות, ומה הוא המעקה אשר תעשה ברום גג תשובתך – הם **עשרת ימי תשובה**, שמהם תשאב חוזק עוז ותעצומות לתשובתך. ורמוז הוא בפסוק **וְעֲשִׂיתָ הוּא נוֹטְרִיקוֹן וְעֲשִׂיתָ**, ועשרת ימי תשובה הם **הַמַּעֲקָה לִגְגָּךְ כִּי-יִפֹּל הַגָּפֶל** מוטעם בטיפחא, והיא הפסקה קלה, ולכן סיים ואמר **מִמָּנוּ**, מן המַעֲקָה של עשי"ת תהיה תקומה לתשובתך כל השנה כולה.

^^^^

לֹא-יָבֹא עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי בִקְהֵל ה'
גַּם דֹּר עֲשִׂירֵי לֹא-יָבֹא לָהֶם בִּקְהֵל ה' עַד-עוֹלָם:

על-דָּבָר אֲשֶׁר לֹא-קִדְּמוּ אֶתְכֶם בְּלֶחֶם וּבְמָיִם בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם (כג,ד'-ה')

פירש"י על-דָּבָר. על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם.

ויש לשאול, לכאורה אין זה כפשוטו, והכתוב יוכיח: על-דָּבָר אֲשֶׁר לֹא-קִדְּמוּ אֶתְכֶם בְּלֶחֶם וּבְמָיִם, ולא על העצה.

לעומקו של מקרא כי תצא

לפשוטו של מקרא, פירש"י שהיא
חדשה לו, אפילו אלמנה.

ולעומקו של מקרא, ועל דרך
המוסר, נאמר כפי שפירש"י (על פי
הספרי), בפסוק (דברים ו, ו') אשר
אנכי מצוך היום. לא יהיו בעיניך
כדיוטגמא [מצות המלך הבאה במכתב]
ישנה שאין אדם סופנה [מחשיבה
להצפינה ולשומרה], אלא כחדשה
שהכל רצין לקראתה (ספרי שם).
ואשתו, לא יגרע חלקה, ותהיה בעיניו
כחדשה בכל יום, ובכך יקיים את
המשך הפסוק ושמח את-אשתו.
וידויק מסיפא דקרא אשר-לקח.
אשר-לקח כבר בעבר, ואע"פ כן תהיה
בעיניו בכל יום כחדשה. ובזה תדמה
לתורה שנאמר בה גם לשון ליקוחים.
כי לקח טוב נתתי לכם.

^^^

לא-יחבל רחמים ורכב-כי-נפש הוא
חבל (כד, ו')

לפשוטו של מקרא פירש"י לא
ימשכן מזולתו דברים שעושין בהם
אוכל נפש.

ולא אבה - פי אהבה

ולא אבה ה' אלקיך לשמע אל
בלעם ויחפז יהוה אלקיך לך את
הקללה לברכה פי אהבה יהוה
אלקיך. (כג, ו')

ולא אבה פי אהבה. זה לעומת זה.
אל בלעם לא אבה ואותך אהב. כי
בלעם הרי הוא כנחש שנאמר בו
ואיבה אשית בינו ובינך. ולכן לא
אבה. ומאהבתו אותך הפך לך את
הקללה לברכה, ואת ה"לא אבה"
ל"אהבה". ועל דרך הצח, ירמוז
הנאמר "כי לא נחש ביעקב", שהאיבה
לנחש לא תמצא ביעקב כי אם אהבת
ה'. והניחוש של בלעם גם הוא לא
ימצא ביעקב כי "כי לא נחש ביעקב"
שהוא איש תם יושב אהלים.

^^^

פי-ינקח איש אשה חדשה וגו'
ושמח את-אשתו אשר-לקח:
(כד, ה')

יש ליתן טעם לאומרו אשה
חדשה.

לעומקו של מקרא כי תצא

**זָכוֹר אֶת אֱשֶׁר-עָשָׂה ה' אֵלֶיךָ
לְמַרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:
(כד,ט')**

פירש רש"י על דרך הפשט, אם
באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל
תספר לשון הרע, **זכור** העשוי למרים
שדברה באחיה ולקתה בנגעים.

ויש לשאול, מדוע יוזכר שם
הרחמים י'הו'ה' על נגע הצרעת של
מרים שהוא דין קשה. דהוי ליה למימר
אֶת אֱשֶׁר-עָשָׂה אֱלֹקֶיךָ לְמַרְיָם. ללא
שם הוי'ה'.

ולעומקו של מקרא, נאמר, ששני
שמות השם הם כנגד שתי זכירות:
האחת, כפשוטו של מקרא
כפירש"י, **לזכור עוון לשון הרע.**
וכנגד זה הזכיר שם **אלקים** שהוא שם
של דין. **והשניה,** לזכור כוחה של
הכרת הטוב. שבעבור שחכתה למשה
שעה הקלה, חכו למרים כל בני ישראל
עד סוף ימי סגירותה, עד שנטהרה
מצרעתה. **וכנגד מתן שכר טוב על
הכרת הטוב** הזכיר שם י'הו'ה',
שהוא שם של רחמים.

ונצטוינו על שתי הזכירות הללו שהם
יסוד של **שכר ועונש,** להיטיב דרכינו
בעולמו של אבינו מלכנו.

ולעומקו של מקרא ידרש על דרך
הרמז והצח, לא יכבוש את רחמיו
מזולתו, כי נפש הוא חובל. ויהיה חובל
גם מלשון משכון וגם מלשון חבלה.
ורמזים האמור בעניין **ידרש** לעניין
רחמים. כעין שאמרו מה הוא רחום
אף אתה היה רחום לילך בדרכיו.
ורכב האמור בעניין **ידרש** כנוטריקון
וראה פאב זולתך, היינו ורכ"ב.

ובזה ינתן טעם לסמיכות הפסוק
שקדם לו, **כי-יקח איש אשה חדשה**
ושמח את-אשתו אשר-לקח, ולנהוג
עמה בחסד עולם וברחמים וכו'.

כן ינהג עמנו גואלנו ה' צבאות שמו,
קדוש ישראל.

וכנבואת ישעיהו בהפטרה זו
(ישעיהו פרק נד, פס' ו-ז-ח: **כי-באשָׁה**
עֲזוּבָה נַעֲצִיבֶת רִוּם קִרְאָהּ ה' וְאִשָּׁת
נַעֲרִים כִּי תִמְאָס אָמַר אֱלֹהֶיךָ: בְּרַגַע
קִטְּוֹ עֲזֹבְתֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים
אֶקְבָּצֶה: בְּשִׁעָרַי קָצַף הַסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַעַ
מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עֲוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר
גְּאֻלְךָ ה'. בב"א.

^^^

לעומקו של מקרא כי תצא

אֵישׁ עֲנִי

ורוכב על חמור

השני כן אשיב פעם שניה את המשכן השלישי, קבא השמש. כאשר יפציע שחר הגאולה. וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ אל תקרא בְּשִׁלְמָתוֹ אלא בְּשִׁלְמוֹתוֹ. ככתוב כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו. וּבִרְכֶּךָ, כִּי סופית דגושה, לרמז על שתי ברכות. בְּרַכַּת כהנים בבית המקדש וּבְרַכַּת כהן גדול ביום הכפורים, וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה, שיעלו כולם אל בית מקדשך לצדק לפניך את הדין ולהודות על החסד והרחמים. לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ. שכולם יעמדו לפניך כבני מרון בְּצִדְקָךָ עֲמוּסִיָּה.

ובאמרו וְלֹא תִחַבֵּל בְּגֵד אֱלֹמָנָה גם כאן כביכול הכתיב הקב"ה על עצמו, להשיב שכינתו לציון ולא לְמִשְׁכַּן עוֹד את משכן ה' בעבור עוונותיהם של ישראל, כי איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה, ואמר לא תחבול בגד אלמנה. וכן לעתיד לבא הבטיחנו הקב"ה כביכול באמרו על עצמו בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרִי (כד, טו) הוא היום הַמְקַנָּה במהרה בימינו ליתן השכר המושלם לַפְּדוֹת מִחֲפִי קִיץ יְשׁוּעָתוֹ.

~~~~~

ואם-אֵישׁ עֲנִי הָיָה לֹא תִשָּׁכַב בְּעִבְטֹו (כד, יב) הָשָׁב תִּשְׁיֵב לוֹ אֶת-הָעִבּוֹט קְבֹוא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכֶּךָ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ (כד, יג) וְלֹא תִחַבֵּל בְּגֵד אֱלֹמָנָה (כד, יז)

על דרך הרמז ירמזון אלו הדברים לביאת משיח צדקנו ולבניין בית המקדש. ואם-אֵישׁ עֲנִי הָיָה לֹא תִשָּׁכַב בְּעִבְטֹו שאין עני יותר מהמצפים לגאולה. וירמזו על המשיח, עני ורוכב על חמור. והקב"ה הכתיב על עצמו לֹא תִשָּׁכַב בְּעִבְטֹו. הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

ולכן נאמר פעמיים הָשָׁב תִּשְׁיֵב, הָשָׁב תִּשְׁיֵב לוֹ אֶת-הָעִבּוֹט, כנגד מה שנאמר פעמיים משכן [פרשת פקודי, שמות לח, כא] אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת ופירש"י שם הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן, שנתמשכן פעמיים בעוונותיהם של ישראל, והכתיב הקב"ה כביכול על עצמו, הָשָׁב תִּשְׁיֵב. כשם שהשבתי פעם אחת את המקדש

לעומקו של מקרא כי תצא

כמדרשו, **תמצא** יראת אלקים. שנאמר
בפרשת עמלק **וְלֹא יֵרָא אֱלֹהִים**.

וְאִתָּה עֲנִיָּה וְיִגָּע וְלֹא יֵרָא אֱלֹהִים

פירש רש"י ולא ירא עמלק אלהים
מלהרע לך.

ומובא בשפתי חכמים שדייק כן
מאחר ו"עניף ויגע" הם תואר, כיצד היו
ישראל, ואם ירא מתייחס לישראל
כתואר היה צריך להיות מנוקד
ב"שוא". כזה: **וְלֹא יֵרָא אֱלֹהִים**. ומאחר
ונכתב בקמץ כפעל, בהכרח אינו
מתייחס לתואר של ישראל אלא לעמלק
שלא היה ירא.

ואוה"ח הק' פירש ולא ירא -
ישראל, מתוך שהיה **עניף ויגע**, ולא
היה בו כח לעמוד כנגד יצר הרע
המסיטו מיראת אלהים.

ויש ליתן טעם מה הכריח את אוה"ח
הק' לפרש כן שישראל הוא שלא היה
ירא.

זְכוֹר אֶת אֱשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק לֹא תִשְׁכַּח (כה, יז'-יט').

**זְכוֹר אֶת אֱשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק לֹא
תִשְׁכַּח** (כה, יז'-יט').

נעץ הכתוב תחילת הפרשה
בסופה. כי עמלק הוא היצר הרע, והוא
רצועת מרדות לישראל, ולא דברה
התורה אלא כנגדו, והיא המלחמה
התמידית של האדם מישראל להתגבר
על עמלק.

והמלה **תשכח** תִּדְרֹשׁ במשמעות
כפולה. **כפשוטו** וכמדרשו. **כפשוטו**
היפך הזכירה. **וכמדרשו** לשון מציאה.
שכן בארמית **לֹא תִשְׁכַּח** יתפרש **לא
תמצא**. מלחמתך תהיה מלחמת חרמה
עד שלא יִמָּצֵא אצלך כל שמץ ממנו,
מיצר הרע.

ועל דרך הצח, הטעם במלה **לֹא
[תִשְׁכַּח]** הוא בטפחא. **לֹא תִשְׁכַּח**.
והטפחא היא מעין הפסקה, **ולכן
יִדְרֹשׁ לעומקו של מקרא**, אם לא
תבער ממך את העמלק כליל, אז
תִשְׁכַּח, תמצאהו בכ יותר ויותר.

או פלֵף לדרך זו, אם **לֹא** תתן לו
מקום בעולמך, אז יתקיים בכ **תִשְׁכַּח**,
כפשוטו. **תִשְׁכַּח** ממנו. ואז גם **תִשְׁכַּח**

לעומקו של מקרא כי תצא

והוינן בה, לשיטת רש"י. מה היא ביראת אלקים שהיה לכאורה ראוי לעמלק להיות, כדי לומר על עמלק **וְלֹא יֵרָא אֱלֹהִים**.

ויש לומר, שיראת אלקים שלו, של עמלק, **כביכול,** לעשות רצונו ית' להיות רצועת מרדות לישראל. והוא אינו יודע כי **כאשר** יעשה יותר מכפי שצָנָה, יאָמַר בו: **וְלֹא יֵרָא**. ואשר על כן יוטעם **וְלֹא יֵרָא**, בטיפחא. להיות כפירוש אוה"ח הק', שאינו ירא כאשר עושה יותר ממה שצוה. ולפירוש רש"י לא תיחשב כאן הטיפחא כהפסקה כנ"ל ולרש"י **עמלק הוא דאינו ירא**, בין אם הוא עושה יותר מכפי צָנָה בין אם הוא עושה יותר מכפי שצָנָה.

ולעומקו של מקרא, ישלימו פירושיהם של רש"י ואוה"ח הק' זה את זה: כברכת יצחק לעשו שעמלק מצאצאיו: והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך. ופירושו כעין נוטריקון: תרי"ד - כאשר תראהו יורד ביראת שמים ופרקת עולו. שכאשר ישראל אינו ירא הרי עמלק רצועת מרדות. והוא ממלא אחר ציווי הקב"ה כראוי. ונחשב לו לעמלק שהוא ירא אלקים לעשות את דברו.

ושמא יש לומר משום טעם הטיפחא שבמילה **יֵרָא**. שכן הטיפחא היא כעין הפסקה, ובזה מתקשרת לתחילת הפסוק. למלה ואתה. וכה יקרא: **וְאַתָּה עֲנֵה וַיִּגַע וְלֹא יֵרָא**. ועל דרך האפשר נראה שאוה"ח הק' חבר האתנחתא של **יִגַע עם הטיפחא של יֵרָא** יחדיו, כביכול ללא הפסק כלל, **וַיִּגַע וְלֹא יֵרָא**, אולי כפי שנרמז בשם הטעם עצמו - **אתנחתא במלה ויגע**, שמתוך שהיו **נחים ביגיעתם**, לא חשו לעמוד כנגד יצר הרע ולכן **לא היו יראים**. כי ביראת אלקים אין להרפות ואין לנוח ביגיעה. ולכן אתה עיף ויגע באתנחתא וממילא לא ירא אלקים.

ורש"י חש לאתנחתא לומר **עֲנֵה וַיִּגַע** על ישראל, ולא **יֵרָא** אלקים על עמלק, ולא חש לטיפחא של ירא כהפסקה, אלא כטעם משלים לסוף הפסוק.

ונראה לישב דבריהם על דרך המוסר, כאמרו: **אם ימצא בך עמלק, אזי "וְלֹא יֵרָא" - אישראל קאי.** ואם לא ימצא בך עמלק, אזי **"וְלֹא יֵרָא" - אעמלק קאי**, כלומר שלא קיים שליחותו. ובלי ביראת אלקים אין לו קיום.

לעומקו של מקרא כי תצא

ורצועה מרדות לישראל, מזומן בכל
עת לפורענות.

וכן כבר פירש רש"י [שמות יז, ח']
ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו
למקרא זה הַיָּשׁ ה' בְּקָרְבָנוּ אִם-
אֵינוּ: וַיָּבֹא עֲמָלֵק, לומר תמיד אני
ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם
אומרים הַיָּשׁ ה' בְּקָרְבָנוּ אִם-אֵינוּ,
חייכם שהכלב בא ונושך אתכם, ואתם
צועקים לי ותדעו היכן אני.

וכן נדרש שם [שמות יז, ח']
[תנחומא סוף בשלח] אין רפידים אלא
שָׁרְפוּ יְדֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה, ולפיכך עמלק
בא עליהם.

ואם כן מה חידוש יש כאן שבא עמלק
אם שקרת במידות.

ולעומקו של מקרא יש לומר
שהחידוש במשקר במידות ובמשקלות,
שידאג מבוא עמלק גם כאשר רפו ידיו
במידות הנפש. וכפי שאמר ר' אלעזר
בר' שמעון [קידושין מ:]: לפי שהעולם
נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו
עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את
עצמו ואת כל העולם לכף זכות עבר
עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו

וכאשר ישראל כן ירא אלקים, אין
לעמלק שליחות, ונחשב כמי שאינו
ירא, ואז נאמר בישראל תמחה את
זכרו. ובכך משלימים פירושי רש"י
ואוה"ח הק' זה את זה.

~~~~~

הסמיכות של משקלות

לעמלק [כה, יג-יז]

{יג} לא-יִהְיֶה לָךְ בְּכִסֶּסֶךָ אָבוֹ וְאָבוֹ
גְדוֹלָה וְקִטְגָּה: {יד} לא-יִהְיֶה לָךְ
בְּבִיתֶךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְדוֹלָה וְקִטְגָּה:
{טו} אָבוֹ שְׁלֵמָה וְצִדֵּל יִהְיֶה-לָּךְ אֵיפָה
שְׁלֵמָה וְצִדֵּק יִהְיֶה-לָּךְ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ
יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ
נְתוּ לָךְ: {טז} כִּי תוֹעֲבֹת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ
כָּל-עֲשֵׂה אֵלֶּה כָּל עֲשֵׂה עוֹל: {יז}
זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עֲשֵׂה לָךְ עֲמָלֵק בְּיָדֶךָ
בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

על סמיכות הפסוקים מפרש רש"י:
אם שקרת במדות ובמשקלות, הוי
דואג מגרוי האויב, שנאמר [משלי יא,
א'] מֵאֲזֵנֵי מֶרְמָה תוֹעֲבֹת ה' וכתוב
בתריה [פס' ב'] בָּא זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן.

ויש לשאול, והרי כבר פירש רש"י
[במדבר כ"א א'] ועמלק מעולם

לעומקו של מקרא כי תצא

להפטרת כי תצא

ה' דנחמתא

בנביא ישעיה פרק-נד פסוקים א'-י'

פסוקי ההפטרה

{א} רַגְי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פֶּצְחִי רָגָה
וְצִהְלִי לֹא-תֵלֶה כִּי-רַבִּים בְּנֵי-שׁוֹמְמָה
מִבְּנֵי בְעוּלָה אֲמַר יְהוָה: {ב} הֲרַתִּיבִי |
מְקוֹם אֶהְלֹךְ וִירִיעוֹת מִשְׁכְּנוֹתַיִךְ נָטוּ
אֶל-תַּחֲשֻׁכֵי הָאֲרֶזִּיכִי מִיִּתְרִיךְ וִימְתִירֶיךָ
חֲזָקִי: {ג} כִּי-יִגְמִין וְשִׁמְאוֹל תִּפְלָצִי
וְנִרְעָף גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נְשֻׁמוֹת
יִוְשִׁיבוּ: {ד} אֶל-תִּירָאֵל כִּי-לֹא תִבְזֹשִׁי
וְאֶל-תִּפְלָמִי כִּי לֹא תִחְפְּרִי כִּי בָשֶׁת
עֲלֹמִיךָ תִּשְׁפָּחִי וְחִרְפַּת אֱלֹמְנוֹתֶיךָ לֹא
תִזְכְּרִי-עוֹד: {ה} כִּי בַעֲלֶיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה
צָבָאוֹת שָׁמָּה וְגִאֲלֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי
כָל-הָאָרֶץ יִקְרָא: {ו} כִּי-כֹאשָׁה עֲזוּבָה
נַעֲצוּבַת רוּחַ קְרָאךָ יְהוָה וְאִשָּׁת נְעוּרִים
כִּי תִמָּאֵס אֲמַר אֱלֹהֶיךָ: {ז} בְּרַגְעַ קָטָן
עֲזוּבָתֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶשְׁבָּרְךָ:
{ח} בְּשִׁפְצֶיךָ לְצַדִּיק הִסְתַּרְתִּי כְּגִי רָגַעַ
מִמֶּךָ וּבִתְסוֹד עוֹלָם רִחַמְתִּיךָ אֲמַר גִּאֲלֶיךָ
יְהוָה: {ט} {ס} כִּי-מִי נָחַ נָאֵת לִי אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרַת מִי-נָחַ עוֹד עַל-הָאָרֶץ כִּי
נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עֲלֶיךָ וּמִגֶּעֶר-בָּךְ:
{י} כִּי הִתְרִיב יְמוּשׁוֹ וְהִגְבַּעוֹת תִּמְוִיטָנָה
וְחִסְדֶּיךָ מֵאֲתָךְ לֹא-יְמוּשׁ וּבִרְיִית שְׁלוֹמִי
לֹא תִמוּט אֲמַר מִרְחֻמֶךָ יְהוָה:

ואת כל העולם לכף חובה. והיינו
מידות ומשקלות שבנפש.

ולפני ראש השנה, יחשב מידותיו.
כגון: אָבֹן וְאָבֹן, כיצד הוא הֵבֵן כלפי
אביו שבשמים.

אִיפֹה וְאִיפֹה, איפה הוא עומד, בדרגת
היראת שמים שלו. גְּדוּלָּה או קְטָנָה.
ובא הכתוב לומר לך שגם על רפיון
במידות הנפש נשלח עמלק רצועת
מרדות לישראל. ואשר על כן יקיים
בעצמו מה שנאמר על משה רבנו וְיָהִי
יָדְיוֹ אֲמוֹנָה עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ [שמות
יז, יב'] שיהיו ידיו באמונה, באמונה
של מידות ומשקלות תרתי משמע
כנ"ל, וכן כפי התרגום שמובנו תפילה
לה' וְיִהְיֶה יְדוּהִי פְרִיסָן בַּצֵּלוֹ
[בתפילה] עַד דָּעַל שֶׁמֶשׁ, שיהיו
ידיו פרוסות בתפילה עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ,
כל חדש אלול ועשרת ימי תשובה עַד-
בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ של שעת נעילה במוצאי
יום הכיפורים, וכפי שנאמר בתפילת
הנעילה לְמַעַן נִחְדַּל מַעֲשֶׂיךָ יְדֵינוֹ אֲזִי
מובטח לו שאין עמלק יכול לו, ויזכה
בדין לו ולכל העולם כולו.

~~~~~

לעומקו של מקרא כי תצא

הבטחות: האחת: ניצחון על אויביה, ניצחון שאין אחריו הפסק כלל והוא ניצחון לְנֶצַח, והשניה: יציאה מהגלות.

ולכאורה היה ראוי לה להתרצות, אלא שאינה מתרצית על הבטחות לעתיד אלא במה שיאמר לה הקב"ה בהפטרה הששית [ישעיהו ס, א'] וּכְבוֹד יְהוָה עָלֶיךָ נִצַּח שֶׁכֶּבֶד נִצַּח עָלֶיךָ אִם הָאִלֹּהִים עַד כֵּן עַל פִּי אֲבוֹדָתָם עַל הַפְסִיקָתָא.

וַיִּרְאֵהָ לַמַּעֲיִין כי בזו **ההפטרה החמישית** המתחילה במלים **רְגִי עֲקֶרָה לֹא יִלְדָּה**, מבקש הקב"ה לנחם את כנסת ישראל בהבטחת **קיבוץ הגלויות לתוכה בשמחה**.

וכן פירש המלבי"ם: רְגִי עֲקֶרָה לֹא יִלְדָּה - המליצה תדמה את המדינה כאם היולדת, ואת בני המדינה לילדיה, עפ"י דמה את **ציון** כאשה עקרה כי אינה יולדת בנים ויושבת שוממה, ואמר כי בכל זאת **יבואו לה בנים רבים מרחוק**, פתאום בלא חבלים וצירים, ותדמה כאשה שילדה בנים רבים, ולא חלה בחבלי יולדה, וז"ש **פָּצְחִי רִנָּה וְצִהְלִי לֹא חֶלָה** עוד יותר על מה שלא ילדת, במה שאת דומה

בביאור ההפטרה ושייכותה לפרשה

הפטרת כי-תצא היא ההפטרה **החמישית** מתוך שבע הפטרות הנחמה הנקראות מדי שבת עד ראש השנה הבא עלינו לטובה. והיא הנקראת **ה' דנחמתא**.

ומובא באבודרהם על פי הפסיקתא כי בשבע הפטרות דנחמתא שולח הקב"ה את נביאיו לנחם את כנסת ישראל **ואינה מתרצית** עד הנחמתא הששית והשביעית.

שכן **בנחמתא הראשונה** נחמו נחמו עמי בקש הקב"ה לנחמה על ידי ריבוי **תפילות ותחנונים**, ועדיין לא נתרצתה. **ובנחמתא השניה** ותאמר ציון עזבני ה', בקש הקב"ה לנחמה על ידי **ריבוי בנים** ועדיין לא נתרצתה. **ובנחמתא השלישית** בקש הקב"ה לנחם את כנסת ישראל, על ידי **לימוד התורה הק'**, ועדיין לא נתרצית.

ובהפטרה הרביעית בקש הקב"ה לנחם את ישראל בכך **שהוא** המנחם, ולא על ידי שליח, וכן ע"י שתי

לעומקו של מקרא כי תצא

ועל דרך הסוד, נחמה חמישית זו היא בספירת **ההוד**, שכן מקומה של ספירת ההוד לאחר הספירה הרביעית שהיא הנצח. שכן סדרן: חסד גבורה תפארת **נצח והוד**. וזכר בה הרחמים, כפי שאמר **וּבְרַחֲמִים גְּדִלִים אֶקְבָּצֶה**, ורחמים היא אהבת ה', כנגד אהרון הכהן שהוא כנגד ספירת ההוד, אשר **ברחמיו** מברך לעמו ישראל **באהבה**, ועליו אמר הלל [פרקי אבות א, יב'] אוהב שלום ורודף שלום **אוהב את הבריות** ומקרבן לתורה. ואף שספירת ההוד היא מצד הדין, הרי הקב"ה פועל **ברחמים בדין**, לקבץ נדחי עמו ישראל לתוכה, **בשמחה**.

וכן ניקוד שם הוי"ה בספירת ההוד הוא **בְּקִבְצָה** כזה: **יְהוֹה** וכן מנוקד שם ה' בתפילת שמונה עשרה בברכת "תקע בשופר" היא ברכת מקבץ נדחי עמו ישראל.

וספירת ההוד קשורה בקשר הדוק לספירת הנצח והן כמשלימות זו את זו, ואשר על כן היא **המשך** לספירת הנצח, וכן הנחמתא החמישית היא **השְׁלֵמָה והמשך** לנחמתא הרביעית. ובהיות הנחמתא הרביעית ענינה **יציאה** מן הגלות, תהיה הנחמתא

כאשה **שלא חלה** בחבלי יולדה, ולכן **רבים בני שוממה** מבני מדינה אחרת שהיתה בעולה שהיה לה בעל וילדה לו בנים. עכ"ל.

ולזה אמר {ב} **הַרְחִיבִי מְקוֹם אֶהְלֶךְ** וגו' להחזיק רוב הבנים, כלומר להכין מקום שיחזיק את כל הבנים המרובים אשר יקבצם אליך, עד אשר יִמִּין ויִּשְׁמְאוּל **תַּפְרִצִּי** וְנִרְעַף גּוֹיִם יִירָשׁ. ועוד מנחם אותה הקב"ה על ידי הנביא: **אַל תִּירָאִי שְׂמָא שׁוֹב תְּצֵאִי לַגְּלוּת, כִּי לֹא בִשְׂר וְדָם גּוֹאֲלֶךְ כִּי אִם ה' צָבָאוֹת וְגֵאֲלֶךְ קְדוֹשׁ יִשְׁרָאֵל אֱלֹהֵי כָל הָעָרֶץ יִרְאָה, הוּא גּוֹאֲלֶךְ וּמִקְבָּצֶךְ**. ואמנם, {ז} **בְּרַגַע קִטָּן עֲצֻבְתִּיךָ**, אבל **בְּרַחֲמִים גְּדִלִים אֶקְבָּצֶה**. ותחת אשר {ח} **בְּשֻׁעֶךָ קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי כִּנִּי רַגַע מִמֶּךָ**, תחת זאת וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ **אָמַר גֵּאֲלֶךְ יְהוֹה**: ועניין הקצף שהזכיר הנביא הוא כעין **לשון נופל על הלשון**, שכן אותיות פ ו ב מתחלפות לעתים במדרשי חז"ל, ותחת אשר **קִצְפְּתִי יִהְיֶה קִבְּצָתִי**. וזה סוד השבועה של קיבוץ הגלויות בזו הנבואה. {ט} **כִּי מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נָח עוֹד עַל הָעָרֶץ כֹּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עֲלֶיךָ וּמִגֶּעֶר בָּךְ**:

לעומקו של מקרא כי תצא

ואע"פ שהפטרנו אינה מן ההפטרות אשר בהכרח נוגעות לפרשה, מכל מקום בזה יאות ושפיר **משתייכת ההפטרה לפרשתנו**, שכן **נסמכת ההפטרה למפטיר** שבפרשה והיא **מחיית עמלק**, וכדברי ר' יהודה במסכת סנהדרין [כ:]: וכן פסק הרמב"ם הלכות מלכים ומלחמות פרק א הלכה א:

שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה.

והרי **בנבואה** זו מבשר להם הנביא על **קיום התנאי המקדים** לשלש מצוות אלו, והוא **קיבוץ גלויות וכניסתן לארץ**.

ומעתה בלא דיחוי כלל, **על פי נחמת ה' יעמידו להם מלך**, כפי שנאמר בפרשה הקודמת, פרשת שופטים "שום תשים עליך מלך". **ויכריתו זרעו של עמלק** כפי המוזכר במפטיר בפרשתנו כי-תצא, **ויבנו להם בית הבחירה** כפי שיבואר בפרשה הבאה פרשת כי תבוא היא הבאת הביכורים לבית המקדש שיבנה בקרוב ממש, בב"א.

^^^

החמישית **קיבוץ הגלויות** לארץ הציב. שהן שתי פעולות נפרדות אמנם, אך משלימות זו את זו: לאחר **היציאה יתקבצו** כולן יחד אל הארץ הנכספת, אל כור מחצבתן.

ומפליג **הנביא בהבטחת השם**, שגם אם ההרים ימושו ממקומם דבר שהוא רחוק מדרך הטבע, הרי חסד ה' יותר חזק מאיתני הטבע והוא לא ימוש לעולם. וכן גם אם הַגְבְּעוֹת תִּמְוֹטָנָה - דבר שהוא רחוק מדרך הטבע, הרי חסדי חזק מאיתני הטבע ולא ימוש מֵאֶתֶד וּבִרְיֵת שְׁלֹמִי לֹא תִּמְוֹט אָמַר מְרַחֵם יְהוָה. ובמה יהיו נִפְרָים רחמיו, כפי שאמר **וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבֹּץ**. ועל זה ראוי לך ליתן הודיה **והודאה** למקבצך. ואשר על כן **קיבוץ הגלויות הוא בספירת ההוד**.

ואף כי עדיין אין כנסת ישראל מתנחמת, אלא רק בנבואת הנחמה הששית והשביעית, מכל מקום הרי יש כאן **בנחמת קיבוץ הגלויות** שלב נוסף **בהתעצמות הנחמות** שהן הולכות ומתעצמות לקראת הנחמה השלימה, בתום שבע הנחמות, לטהרנו ולזכותנו לפני יום הדין.

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל: leshem895@gmail.com

